

ΜΕΡΟΣ Α΄

Έρχεται καταιγίδα

1

Η «λάθος κρίση»

Στις 5 Απριλίου του 2006, ο νεαρός Μπάρακ Ομπάμα, νεοεκλεγείς τότε γερουσιαστής από το Ιλλινόι, έκανε ένα διάλειμμα από τις συζητήσεις στο Κογκρέσο με θέμα μια συμφωνία πυρηνικής συνεργασίας με την Ινδία, προκειμένου να παραστεί στα εγκαίνια ενός νέου οργανισμού μελετών στο Ίδρυμα Brookings.¹ Το Ίδρυμα Brookings θεωρείται ευρύτερα ως το ερευνητικό κέντρο με τη μεγαλύτερη επιρροή παγκοσμίως στο πεδίο της κοινωνικής επιστήμης. Η παρουσία του Ομπάμα στο Brookings αποτέλεσε ένα είδος δοκιμαστικού το οποίο θα καθόριζε την προεδρία του.² Η ομιλία που εκφώνησε περιστράφηκε κυρίως γύρω από μια νέα πρωτοβουλία —το Σχέδιο Χάμιλτον— την οποία είχε εισηγηθεί ο Ρόμπερτ Ρούμπιν, ένας από τους ανθρώπους που κινούσαν τα νήματα στο Δημοκρατικό Κόμμα. Ο Ρούμπιν ενσάρκωνε τον δεσμό που είχε σφυρηλατηθεί τη δεκαετία του 1990 ανάμεσα στους κεντρικούς δημοκρατικούς και κάποιους τραπεζίτες με παγκόσμιο προσανατολισμό, έναν δεσμό που αναδιαμόρφωσε την ατζέντα της αμερικανικής οικονομικής πολιτικής. Το 1993 ο Ρούμπιν είχε μετακινηθεί από τη θέση του στην κορυφή της Ουώλ Στρητ, ως συμπροεδρεύοντος της Goldman Sachs, για να υπηρετήσει ως ο πρώτος επικεφαλής του Εθνικού Οικονομικού Συμβουλίου, το οποίο είχε δημιουργήσει ο Μπιλ Κλίντον κατ' αντιστοιχία με το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας. Δύο χρόνια αργότερα, ο Ρούμπιν διορίστηκε υπουργός Οικονομικών. Στο πλευρό του Ρούμπιν, ο οποίος προήδρευε στο συνέδριο του Brookings τον Απρίλιο του 2006, βρισκόταν ένας νεαρός οικονομολόγος ονόματι Πήτερ Όρζαγκ, επίσης βετεράνος της κυβέρνησης Κλίντον, ο οποίος θα αναλάμβανε διευθυντής του γραφείου προϋπολογισμού του Ομπάμα. Το 2008 ο Ομπάμα θα στελέχωνε σχεδόν ολόκληρο το οικονομικό επιτελείο του με βετεράνους του Υπουργείου Οικονομικών του Ρούμπιν. Δώδεκα μήνες πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση και δύομισι χρόνια προτού αναλάβει καθήκοντα ο Ομπάμα, η εναρκτήρια συνεδρία του Σχεδίου Χάμιλτον αποτέλεσε μια συνοπτική παρουσίαση της κοσμοθεωρίας ορισμένων από τους πλέον σημαίνοντες συμβούλους του, ιδιαίτερα αποκαλυπτική για όσα μπορούσαν αλλά και δεν μπορούσαν αυτοί να αντιληφθούν.

I

Έχοντας επιστρέψει στον επιχειρηματικό κόσμο το 1999, ο Ρούμπιν ανησυχούσε για την αλλαγή πλεύσης που σημειωνόταν στην Ουάσιγκτον. Η παγκοσμιοποίηση ήταν η κύρια πρόκληση που έπρεπε να αντιμετωπιστεί τη δεκαετία του 1990, κάτι που ίσχυε ακόμα περισσότερο κατά τη νέα χιλιετία. Καθώς όμως διανύαμε το δεύτερο έτος της δεύτερης θητείας του προέδρου Μπους, οι πολιτικές που εφαρμόζε η κυβέρνηση των ρεπουμπλικανών έθεταν την Αμερική σε κίνδυνο. Αντί να μετριάσουν τις πιέσεις του παγκόσμιου ανταγωνισμού, επέφεραν διχασμό στην αμερικανική κοινωνία. Υπήρχε επίσης ο κίνδυνος να προκληθούν αντιδράσεις κατά της παγκοσμιοποίησης, αλλά και μια καταστροφική χρηματοπιστωτική κρίση που θα έθετε υπό αμφισβήτηση τη νομισματική σταθερότητα της Αμερικής και το παγκόσμιο κύρος του δολαρίου.

Τούτο δεν σημαίνει βέβαια ότι ο Ρούμπιν και οι συν αυτό τα πήγαιναν άσχημα μέσα σε έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης. Ύστερα από τη θητεία του στο Υπουργείο Οικονομικών, ο Ρούμπιν είχε αποσυρθεί από την ενεργό δράση αποδεχόμενος μια σημαντική αργομισθία ως μη εκτελεστικός πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της Citigroup. Ο Όρζαγκ, ο οποίος είχε ξεκινήσει τη σταδιοδρομία του μεταπηδώντας ακατάπαυτα μεταξύ πανεπιστημιακού κόσμου, κυβέρνησης και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, θα κατέληγε σε εύθετο χρόνο επίσης στη Citigroup. Όμως, για τον μέσο Αμερικανό, τα πράγματα ήταν πολύ διαφορετικά. Μπορεί να είχαν προηγηθεί κάποιες καλές στιγμές, με αποτέλεσμα οι οπαδοί του Κλίντον να πανηγυρίζουν ακόμη για την άνθηση των εταιρειών τεχνολογίας, αλλά και της Ουώλ Στρητ, που συντελέστηκε τη δεκαετία του 1990, όμως ήδη από τη δεκαετία του 1970 οι μισθοί είχαν πάψει να συμβαδίζουν με την παραγωγικότητα. Για τους οπαδούς της αξιοκρατίας που μετείχαν στο Σχέδιο Χάμιλτον ήταν σαφές τι έφταιγε. Τα αμερικανικά σχολεία αδυνατούσαν να προσφέρουν στους νέους της χώρας την απαραίτητη μόρφωση ώστε να διατηρήσουν τα πρωτεία. Οι πρώτες εκθέσεις που εξέδωσε το Σχέδιο Χάμιλτον έβριθαν από προτάσεις σχετικά με τη βελτίωση των μεθόδων πρόσληψης εκπαιδευτικών και την καλύτερη αξιοποίηση των θερινών διακοπών των παιδιών.³ Επρόκειτο για εκείνο ακριβώς το είδος της —«βασισμένης σε στοιχεία» και πρακτικές λεπτομέρειες— μη ιδεολογικής προσέγγισης της βελτίωσης της παραγωγικότητας, που κυριαρχούσε στην τότε συζήτηση περί οικονομικής πολιτικής. Ο σκοπός της ωστόσο ήταν σαφώς πολιτικός. Όπως ανέφερε ο Ομπάμα στην εισαγωγική ομιλία του:

«Όταν επενδύεις στην παιδεία, την υγεία και τις παροχές για τους εργαζόμενους Αμερικανούς, προκύπτουν μερίσματα σε κάθε επίπεδο της οικονομίας μας. [...] Νομίζω πως αν ζητούσατε τη γνώμη πολλών από όσους βρίσκονται σε τούτη την αίθουσα [θα διαπιστώνατε ότι] οι περισσότεροι είμαστε ένθερμοι υποστηρικτές του ελεύθερου εμπορίου και έχουμε πίστη στις αγορές. Ο Μπομπ [Ρούμπιν] κι εγώ έχουμε ανοίξει εδώ και περίπου έναν χρόνο μια συζήτηση σχετικά με το τι θα κάνουμε, στην πράξη, με όσους ζημιώνονται από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Στο

παρελθόν υπήρχε η τάση να λέμε: κοιτάξτε, πρέπει να μεγαλώσουμε την πίτα, γι' αυτό θα επανεκπαιδεύσουμε όσους έχουν ανάγκη επανεκπαίδευσης. Στην πραγματικότητα όμως ουδέποτε εξετάσαμε αυτήν την πλευρά της εξίσωσης τόσο σοβαρά όσο θα 'πρεπε. [...] Μην ξεχνάτε ότι [...] υπάρχουν άνθρωποι σε μέρη όπως το Ντικέιτουρ ή το Γκέιλσμπουργκ του Ιλλινόι, που έχουν δει τις δουλειές τους να χάνονται. Έχουν απολέσει την περιθαλψή τους και τη συνταξιοδοτική τους ασφάλεια. [...] Έχουν φτάσει στο σημείο να πιστεύουν πως ίσως αποτελούν την πρώτη γενιά της οποίας τα παιδιά θα βρεθούν σε χειρότερη θέση από τους ίδιους».⁴

Όλο αυτό ισοδυναμούσε με προδοσία σε βάρος του Αμερικανικού Ονείρου και των υποσχέσεών του περί ατέρμονης ανόδου, και απειλούσε να προκαλέσει μια γενικευμένη πολιτική αντίδραση. Σύμφωνα με τον Ομπάμα: «Εν μέρει όλο αυτό θα εκφραστεί μέσω ενός εθνοφυλετικού και αντιμεταναστευτικού αισθήματος, αλλά και μιας τάσης προστατευτισμού, που ήδη αποτελούν αντικείμενο δημόσιας συζήτησης εδώ στην Ουάσιγκτον. Επομένως, όσα συμβαίνουν έχουν χειροπιαστές συνέπειες. Δεν μιλάμε για μια αναίμακτη διαδικασία».⁵

Εν μέσω φόβων σχετικά με την παγκοσμιοποίηση και με δεδομένο τον ήδη ορατό κίνδυνο για λαϊκιστική εξέγερση το 2006, επικράτησε ένας εθνικιστικός τόνος γύρω από τα ζητήματα της οικονομίας, τον οποίο και ο ίδιος ο Ομπάμα δεν φοβήθηκε να δώσει: «Όταν το έλλειμμα διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα και το χρέος μας μένει μακριά από τα χέρια ξένων χωρών, τότε όλοι μπορούμε να βγούμε κερδισμένοι». Εκτός από την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα, το άλλο ζήτημα που απασχολούσε το επιτελείο του Σχεδίου Χάμιλτον ήταν εκείνο του χρέους.

Ως υπουργός Οικονομικών του Κλίντον, ο Ρόμπερτ Ρούμπιν υπερηφανεύοταν κυρίως επειδή είχε μετατρέψει τα ελλείμματα της εποχής Ρήγκαν σε σημαντικά δημοσιονομικά πλεονάσματα. Από εκεί κι έπειτα όμως, επί ρεπουμπλικανών, η Αμερική όδευε ταχύτατα προς τη λάθος κατεύθυνση. Τον Ιούνιο του 2001, στον απόηχο της κατάρρευσης των εταιρειών dot-com και μιας αμφισβητούμενης εκλογικής αναμέτρησης, η κυβέρνηση Μπους είχε προχωρήσει σε μια μείωση φόρων η οποία, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, κόστισε στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση 1,35 τρισεκατομμύρια δολάρια μέσα σε μία δεκαετία.⁶ Μπορεί με τη μείωση αυτή να εξοφλήθηκαν κάποια γραμμάτια προς στρατηγικής σημασίας τμήματα του εκλογικού σώματος, ωστόσο έτσι εξαλείφθηκαν τα πλεονάσματα του Ρούμπιν, και μάλιστα εσκεμμένα. Οι ρεπουμπλικανοί ήταν πεπεισμένοι ότι τα πλεονάσματα είχαν την τάση να ενθαρρύνουν την αύξηση των κρατικών δαπανών. Έτσι επέλεξαν την πιο προφανή προσέγγιση, δηλαδή αυτό που οι ρεπουμπλικανοί σχεδιαστές στρατηγικής της εποχής Ρήγκαν είχαν πρώτοι ονομάσει «λιμοκτονία του θηρίου».⁷ Η παγίωση της μείωσης των φόρων και η ερωτοτροπία με τη δημοσιονομική κρίση θα καθιστούσαν ακατάμαχητα επιτακτική την ανάγκη να γίνονται περικοπές δαπανών, να περιορίζονται τα δικαιώματα στην κοινωνική πρόνοια και να συρρικνώνεται η παρουσία του κράτους.

Το πρόβλημα ήταν ότι οι περικοπές δαπανών που υποτίθεται ότι θα ακολουθούσαν τις μειώσεις φόρων ουδέποτε υλοποιήθηκαν. Η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 έθεσε την Αμερική επί ποδός πολέμου. Η κυβέρνηση Μπους

αντέδρασε με μια τεράστια αύξηση των δαπανών για την άμυνα και την ασφάλεια. Στη συνέχεια βύθισε την Αμερική στο τέλμα του Ιράκ, με τρόπο που θύμιζε ανατριχιαστικά την περίπτωση του Βιετνάμ. Το 2006, καθώς συσχεπτόταν η ομάδα του Σχεδίου Χάμιλτον, το Ιράκ βρισκόταν στα πρόθυρα ενός αιματηρού εμφυλίου πολέμου ανάμεσα σε αντίπαλες σέκτες. Το ζήτημα πλέον ήταν πώς η Αμερική θα απεγκλωβιζόταν. Η περιπέτεια στο Ιράκ δεν είχε προκαλέσει μόνο καταρράκωση του ηθικού και ταπείνωση, αλλά αποδείχθηκε και τρομερά δαπανηρή. Η κυβέρνηση Μπους έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι της για να κρατήσει το κόστος του πολέμου εκτός τακτικού προϋπολογισμού. Έτσι, οι εμπειρογνώμονες του Δημοκρατικού Κόμματος έστησαν κανονική φάμπρικα άθροισης των σχετικών ποσών. Το 2008, ο λογαριασμός μόνο για το Αφγανιστάν και το Ιράκ ανερχόταν σε τουλάχιστον 904 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ λιγότερο συντηρητικές εκτιμήσεις τοποθετούσαν το κόστος έως και στα 3 τρισεκατομμύρια δολάρια. Σε κάθε περίπτωση, τα χρήματα ήταν σίγουρα περισσότερα απ' όσα είχαν δαπανήσει οι Ηνωμένες Πολιτείες για οποιονδήποτε πόλεμο μετά τον Β' Παγκόσμιο.⁸

Το κόστος βέβαια μπορούσε να καλυφθεί,⁹ καθώς η Αμερική ήταν πολύ πιο πλούσια σε σύγκριση με την εποχή του Περλ Χάρμπορ. Όμως η κυβέρνηση Μπους όχι μόνο δεν σκόπευε να καταργήσει τις φοροαπαλλαγές, αλλά τον Μάιο του 2003 έδωσε τα ρέστα της εισάγοντας έναν νέο γύρο φορολογικών ελαφρύνσεων. Δεδομένου ότι ο στρατιωτικός προϋπολογισμός ήταν ιερός και απαραβίαστος, οι δε λοιπές δαπάνες διακριτικής ευχέρειας δεν ήταν αρκετά μεγάλες ώστε να έχουν κάποιο αποτέλεσμα, οι ρεπουμπλικανοί πρότειναν να καλυφθεί το κενό μέσω εξαιρετικά άδικων περικοπών των «δικαιωμάτων» πρόνοιας. Μια τέτοια πρόταση ωστόσο δεν ήταν δυνατόν να εγκριθεί από τη Γερουσία, εκεί όπου η πλειοψηφία των ρεπουμπλικανών

Πηγές: Office of Management and Budget & Bureau of Economic Analysis.

ήταν ισχνή και οι «μετριοπαθείς» έλεγχαν τις ισορροπίες. Αυτό ακριβώς το αδιέξοδο μετέτρεψε το δημοσιονομικό πλεόνασμα του Ρούμπιν, που το 2000 ανερχόταν σε 86,4 δισ. δολάρια, σε έλλειμμα-ρεκόρ της τάξεως των 568 δισ. δολαρίων το 2004, χωρίς μάλιστα να διαφαίνεται τέλος στον ορίζοντα.¹⁰

Αρχική πηγή έμπνευσης για το Σχέδιο Χάμιλτον στάθηκε ένα άρθρο που είχαν συντάξει το 2004 οι Όρζαγκ και Ρούμπιν, με το οποίο έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου.¹¹ Κατ' αρχάς, τα ελλείμματα του Μπους θα ωθούσαν προς τα πάνω τα επιτόκια και θα συμπίεζαν τις ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ στην πορεία караδοκούσε ένα πολύ πιο σοβαρό ενδεχόμενο. «Σημαντικά ελλείμματα, τα οποία προβάλλονται σε ικανό βάθος χρόνου, μπορούν να προκαλέσουν ουσιαστική μετατόπιση των προσδοκιών της αγοράς και μια σχετική απώλεια εμπιστοσύνης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό», παρατηρούσαν στεγνά οι Ρούμπιν και Όρζαγκ. «Οι δυσμενείς δυναμικές επιδράσεις που θα μπορούσαν να προκύψουν εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό, αν όχι εξ ολοκλήρου, να εξαιρούνται από τη συμβατική ανάλυση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η παράλειψη αυτή είναι κατανοητή και αποδεκτή στο πλαίσιο μικρών και προσωρινών ελλειμμάτων, αλλά καθίσταται ολοένα και πιο αβάσιμη σε ένα περιβάλλον όπου τα ελλείμματα είναι μεγάλα και μόνιμα. Τα σημαντικά ελλείμματα διαρκείας μπορεί να έχουν σοβαρές και δυσμενείς επιπτώσεις στις προσδοκίες και την εμπιστοσύνη, γεγονός που με τη σειρά του ενδέχεται να δημιουργήσει έναν αυτοτροφοδοτούμενο αρνητικό κύκλο μεταξύ διαρθρωτικού δημοσιονομικού ελλείματος, χρηματοπιστωτικών αγορών και πραγματικής οικονομίας». Κοντολογίς, η συμβατική ανάλυση δεν ήταν αρκετά κινδυνολογική. Αυτό που δεν «λάμβανε σοβαρά υπόψη» ήταν το ενδεχόμενο η Αμερική να όδευε προς μια «δημοσιονομική ή χρηματοπιστωτική αποδιοργάνωση».

Οι βετεράνοι της κυβέρνησης Κλίντον είχαν επίγνωση του τι έλεγαν όταν επικαλούνταν έναν «αρνητικό κύκλο [...] διαρθρωτικού δημοσιονομικού ελλείματος, χρηματοπιστωτικών αγορών και πραγματικής οικονομίας». Κατά την άποψή τους, τον κύκλο αυτό τον είχαν κληρονομήσει από τις πολυέξοδες κυβερνήσεις Ρήγκαν και Μπους. Το 1993, αντιμέτωπος με ένα ξεπούλημα στην αγορά ομολόγων, ο Κλίντον είχε βάλει στο ράφι τα φιλόδοξα σχέδια για λήψη μέτρων τόνωσης της οικονομίας.¹² Με την προτροπή του Ρούμπιν και του προέδρου της Fed Άλαν Γκρήνσπαν, η μείωση του ελλείματος έγινε ένα από τα μόττο του επιτελείου του Κλίντον. Ο επικεφαλής πολιτικός σύμβουλος Τζέιμς Κάρβιλ απέμεινε να αναλογίζεται: «Παλιότερα σκεφτόμουν ότι, αν υπήρχε μετενσάρκωση, θα ήθελα να επιστρέψω ως ο πρόεδρος, ο πάπας ή ένας αστέρας του μπείζμπολ. Τώρα όμως θέλω να επιστρέψω ως αγορά ομολόγων. Διότι έτσι μπορείς να τρομοκρατείς τους πάντες».¹³

Τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 οι λεγόμενοι «τιμωροί των ομολόγων» ζούσαν τη χρυσή εποχή τους. Δέκα χρόνια αργότερα εξακολουθούσαν να δραστηριοποιούνται στην αγορά, ενώ τα ομολογιακά αμοιβαία κεφάλαια ήταν πράγματι μεγαλύτερα από ποτέ. Όπως είχε όμως υπαινιχθεί ο Ομπάμα, ο Ρούμπιν και οι συν αυτώ δεν φοβούνταν τους εγχώριους επενδυτές αλλά ανησυχούσαν για τους ξένους. Τα ελλείμματα της κυβέρνησης Μπους χρηματοδοτούνταν σε συντριπτικό βαθμό με

αγορές ομολόγων από το εξωτερικό. Όπως επισήμαιναν στο άρθρο τους οι Όρζαγκ και Ρούμπιν, οι τίτλοι του αμερικανικού Δημοσίου εξακολουθούσαν να θεωρούνται η ασφαλέστερη επένδυση στον κόσμο, δεδομένου ότι δεν υπήρχε πιθανότητα αθέτησης υποχρεώσεων ή αιφνίδιας εκτίναξης του πληθωρισμού. «Αν όμως αυτή η προσδοκία μεταβαλλόταν και οι επενδυτές δυσκολεύονταν να αντιληφθούν πώς θα μπορούσε να αποφευχθεί η λήψη ακραίων πολιτικών μέτρων, οι συνέπειες θα ήταν πολύ πιο σοβαρές απ' ό,τι δείχνουν οι κλασικές εκτιμήσεις». Επ' αυτού μάλιστα δεν ανησυχούσαν μόνο οι άνθρωποι του Κλίντον. Το 2003, το υπερκομματικό Γραφείο Προϋπολογισμού του Κογκρέσσου έκρινε σκόπιμο να υπενθυμίσει στο ακροατήριό του ένα ακραίο σενάριο, σύμφωνα με το οποίο οι ξένοι επενδυτές σταματούσαν να αγοράζουν αμερικανικούς τίτλους, το δολάριο έκανε βουτιά, ενώ τα επιτόκια και ο πληθωρισμός εκτινάσσονταν στα ύψη. «Εν μέσω προβλέψεων περί κάμψης των κερδών και ανόδου του πληθωρισμού και των επιτοκίων, οι αγορές μετοχών ενδέχεται να καταρρεύσουν, οι δε καταναλωτές ίσως περιορίσουν απότομα την κατανάλωση. Επιπλέον, οικονομικά προβλήματα προερχόμενα από τις Ηνωμένες Πολιτείες μπορεί να διαχυθούν στον υπόλοιπο κόσμο και να αποδυναμώσουν σημαντικά τις οικονομίες των εμπορικών εταιρών των ΗΠΑ».¹⁴

Εξαιτίας του μεγέθους των ελλειμμάτων της, η Αμερική ήταν ευάλωτη σε πιέσεις στην αγορά ομολόγων. Το γεγονός ότι οι ξένοι επενδυτές μπορούσαν ξαφνικά να γυρίσουν την πλάτη στους τίτλους του αμερικανικού Δημοσίου έφερνε στον νου τον εφιάλτη μιας αιφνίδιας διακοπής της εξωτερικής χρηματοδότησης των ανισορροπιών της Αμερικής. Εκείνο όμως που εμφυσούσε πραγματικό τρόμο στο συγκεκριμένο σενάριο ήταν η ταυτότητα των ξένων επενδυτών. Μέχρι τη δεκαετία του 1980, οι σημαντικότεροι ξένοι επενδυτές στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν Ευρωπαίοι. Έπειτα ανέλαβε η Ιαπωνία, με τα γιγαντιαία εμπορικά της πλεονάσματα, η οποία και στην αυγή του νέου αιώνα εξακολουθούσε να αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους πιστωτές της Αμερικής. Όμως τη δεκαετία του 1990 η ανταγωνιστική απειλή της Ιαπωνίας είχε ξεθωριάσει, επειδή το γεν βρισκόταν σε άνοδο και η εγχώρια οικονομία είχε παραλύσει εξαιτίας της καταστροφικής κατάρρευσης στην αγορά ακινήτων. Με την έλευση της νέας χιλιετίας, η παγκοσμιοποίηση απέκτησε ένα διαφορετικό ασιατικό πρόσωπο. Τον Απρίλιο του 2006, όταν ο Ομπάμα ζητούσε να κρατηθεί το «χρέος μας μακριά από τα χέρια ξένων χωρών», όλοι ήξεραν ότι αναφερόταν στην Κίνα και στο κομμουνιστικό καθεστώς της.

II

Ήδη από τη δεκαετία του 1970 η Κίνα αποτελούσε ακρογωνιαίο λίθο της αμερικανικής γεωπολιτικής. Ο Νίξον και ο Κίσσιγκερ είχαν διασαλεύσει τις ισορροπίες στα μέτωπα του Ψυχρού Πολέμου αποσπώντας την Κίνα από τον εναγκαλισμό των Σοβιετικών. Τώρα η Σοβιετική Ένωση είχε χαθεί από το προσκήνιο, και μαζί της το ευρωπαϊκό θέατρο του Ψυχρού Πολέμου. Νέος ορίζοντας της αμερικανικής ισχύος ήταν ο Ειρηνικός ωκεανός και ως μελλοντικός της αντίπαλος προέβαλλε η Κίνα. Για

πρώτη φορά ύστερα από την άνοδο της ναζιστικής Γερμανίας, οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονταν αντιμέτωπες με μια δύναμη η οποία αποτελούσε ταυτόχρονα δυνητικό γεωπολιτικό ανταγωνιστή, εχθρικό πολιτικό καθεστώς και success story της καπιταλιστικής οικονομίας. Το γεγονός ότι ο Ομπάμα προσήλθε στη συνεδρία στο Brookings προερχόμενος από συνομιλίες για μια πυρηνική συμφωνία με την Ινδία ήταν μια σύμπτωση που έλεγε πολλά. Η Αμερική αναζητούσε νέους συμμάχους στην Ασία. Εκείνο όμως που μετρούσε περισσότερο από τα πυρηνικά, τουλάχιστον σε ό,τι αφορούσε τους ανθρώπους του Σχεδίου Χάμιλτον, ήταν τα οικονομικά.

Η κυβέρνηση Κλίντον είχε παίξει τον ρόλο της μαίας που έφερε την Κίνα στον κόσμο της παγκοσμιοποίησης. Τον Νοέμβριο του 1995, η Ουάσιγκτον ενθάρρυνε το Πεκίνο να υποβάλει αίτηση ένταξης στον νεοσύστατο Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ). Αυτό βέβαια η Αμερική το είχε ξανακάνει και παλαιότερα: με τη δυτική Ευρώπη μετά το 1945, με την Ιαπωνία και την ανατολική Ασία τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, και με την ανατολική Ευρώπη τη δεκαετία του 1990. Το άνοιγμα των αγορών έκανε καλό στις αμερικανικές επιχειρήσεις, τους αμερικανούς επενδυτές και τους αμερικανούς καταναλωτές. Τα οικονομικά συμφέροντα της Αμερικής ήταν τόσο εκτεταμένα ώστε να ταυτίζονται εκ των πραγμάτων με τον παγκόσμιο καπιταλισμό.¹⁵ Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η Ουάσιγκτον είχε παραιτηθεί από οποιαδήποτε κατά μέτωπο σύγκρουση με το κινεζικό κομμουνιστικό καθεστώς σε ό,τι αφορούσε τα ανθρώπινα δικαιώματα, το κράτος δικαίου ή τη δημοκρατία. Αντιθέτως, οι υπέρμαχοι της παγκοσμιοποίησης, τόσο στο Δημοκρατικό όσο και στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, στοιχημάτιζαν ότι η πανίσχυρη και απρόσκλητη δύναμη της εμπορικής ολοκλήρωσης θα μετέτρεπε σε εύθετο χρόνο την Κίνα σε έναν υπάκουο και φιλικό «συμμέτοχο» της παγκόσμιας τάξης.¹⁶ Η ανάπτυξη της Κίνας ήταν θεαματική. Οι αμερικανοί επενδυτές θα αποκόμιζαν τεράστια κέρδη και αμερικανικές βιομηχανίες, όπως η GM, θα συνέδεαν το μέλλον τους με την Κίνα.¹⁷ Ύστερα από μια σύντομη αναταραχή με αφορμή το Στενό της Ταϊβάν τη διετία 1995-1996, οι διπλωματικές σχέσεις εξομαλύνθηκαν. Όμως, το τεράστιο μέγεθος της Κίνας την καθιστούσε αυτομάτως διεκδικητή. Με την άταξη των εκδηλώσεων διαμαρτυρίας στην πλατεία Τιενανμέν το 1989, το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε στείλει το μήνυμα ότι δεν προτίθετο να παραιτηθεί από τη μονοκομματική ηγεσία. Έκτοτε μάλιστα διαμόρφωσε μια λαϊκή ιδεολογία που ήταν εξίσου εθνικιστική και κομμουνιστική.¹⁸ Αν η Ουάσιγκτον πόνταρε στο διεθνές εμπόριο και την παγκοσμιοποίηση προκειμένου να «εκδυτικίσει» την Κίνα, το κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα αναλάμβανε την άλλη πλευρά του στοιχήματος.¹⁹ Οι ηγέτες του κόμματος πόνταραν στο ότι οι ταχύτατοι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης δεν θα τους αποδυνάμωναν, αλλά τουναντίον θα εδραίωναν τη θέση τους ως επιτυχημένων τιμονιέρηδων που πρωταγωνίστησαν στην εντυπωσιακή επιστροφή της χώρας τους στο προσκήνιο. Το Πεκίνο εκμεταλλεύτηκε τις εμπορικές ευκαιρίες, χωρίς όμως ποτέ να προσυπογράψει την ιδέα της απόλυτα ελεύθερης λειτουργίας των αγορών. Εκείνο αποφάσιζε ποιος θα επένδυε και με ποιους όρους, έλεγχε τις κινήσεις κεφαλαίων εντός και εκτός συνόρων, και ήταν αυτό που επέτρεπε στη Λαϊκή Τράπεζα της Κίνας (ΛΤτΚ) να διατηρεί σταθερή

τη συναλλαγματική ισοτιμία, κάτι που μετά το 1994 γινόταν μέσω της πρόσδεσης με το δολάριο.

Επιλέγοντας την πρόσδεση με το δολάριο, η Κίνα σίγουρα δεν έκανε κάτι το πρωτοφανές. Σε πείσμα του κυρίαρχου αφηγήματος περί απελευθέρωσης της αγοράς, ο χρηματοπιστωτικός κόσμος δεν ήταν επίπεδος. Το παγκόσμιο νομισματικό σύστημα ήταν ιεραρχικά διαρθρωμένο, με το βασικό νόμισμα, το δολάριο, στην κορυφή της πυραμίδας.²⁰ Στις αρχές του 21ου αιώνα το δίκτυο νομισμάτων που συνδέονταν με το δολάριο αντιπροσώπευε περίπου το 65% της παγκόσμιας οικονομίας (σταθμισμένο με βάση το ΑΕΠ).²¹ Όσα νομίσματα δεν ήταν προσδεδεμένα στο δολάριο συνήθως συνδέονταν με το ευρώ. Συχνά η πρόσδεση αποτελούσε ένδειξη αδυναμίας, με τη συναλλαγματική ισοτιμία σε πολλές περιπτώσεις να καθορίζεται σε ένα φιλόδοξο και μάλλον υπερτιμημένο επίπεδο. Τούτο απέφερε βραχυπρόθεσμα πλεονεκτήματα: για παράδειγμα, μείωνε το κόστος των εισαγωγών, ενώ επέτρεπε σε ντόπιους ολιγάρχες να «χτυπούν» πολυτελή ακίνητα στο εξωτερικό σε μειωμένες τιμές. Παράλληλα όμως έκρυβε και τεράστιους κινδύνους: η πρόσδεση συχνά μπορούσε να καταρρεύσει και μάλιστα με πάταγο. Η επίφαση σταθερότητας που προσέφερε η σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία ενθάρρυνε μεγάλες εισροές ξένων κεφαλαίων, που συνέβαλλαν στην τροφοδότηση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργώντας ένα ανισόρροπο εμπορικό ισοζύγιο χρηματοδοτούμενο από το εξωτερικό. Οι τράπεζες που λειτουργούσαν ως δίαυλοι για τα ξένα κεφάλαια έκαναν χρυσές δουλειές. Και κάπως έτσι άρχισε να δημιουργείται η κρίση.²² Όταν οι διεθνείς επενδυτές έχαναν την εμπιστοσύνη τους, το αποτέλεσμα ήταν ένα καταστροφικό απότομο σταμάτημα. Στη συνέχεια στέρευαν τα συναλλαγματικά αποθέματα της κεντρικής τράπεζας και η μόνη επιλογή ήταν να καταργηθεί η πρόσδεση του νομίσματος. Η σταθερότητα έδινε τη θέση της σε μια ολέθρια υποτίμηση. Όσοι προλάβαιναν να βγάλουν έξω πρώτοι τα χρήματά τους γλίτωναν, ενώ όσοι είχαν δανειστεί σε ξένο νόμισμα αντιμετώπιζαν πτώχευση.

Αυτό γινόταν επανειλημμένα τη δεκαετία του 1990: το 1994 στο Μεξικό, το 1997 στη Μαλαισία, τη Νότια Κορέα, την Ινδονησία και την Ταϊλάνδη, το 1998 στη Ρωσία, και το 1999 στη Βραζιλία. Χάρη στην επιτυχή συγκράτηση αυτών των κρίσεων, ο πρόεδρος της Fed Άλαν Γκρήνσπαν, ο υπουργός Οικονομικών Ρόμπερτ Ρούμπιν και ο άμεσος υφιστάμενός του Λάρρυ Σάμμερς κέρδισαν τον επαινετικό χαρακτηρισμό «Επιτροπή για τη σωτηρία του κόσμου».²³ Το τι συνέβαινε όμως όταν οι αμερικανοί υπερήρωες δεν ήταν εύκαιροι αποκαλύφθηκε το 2001. Σε μια στιγμή κατά την οποία η προσοχή της κυβέρνησης Μπους ήταν ολοκληρωτικά στραμμένη στην τρομοκρατική επίθεση της 11/9, άρχισε να δημιουργείται ένα κύμα χρηματοπιστωτικής κερδοσκοπίας σε βάρος της Αργεντινής. Παρά τη χορήγηση δανείου 22 δισ. δολαρίων από το ΔΝΤ, χωρίς αμερικανική στήριξη η κατάσταση της Αργεντινής δεν ήταν πλέον βιώσιμη· το 80% του ιδιωτικού χρέους της ήταν σε δολάρια, ενώ μόνο το 25% της οικονομίας της είχε εξαγωγικό προσανατολισμό.²⁴ Τον Δεκέμβριο του 2001, και με δεδομένη την εκροή δολαρίων από τη χώρα, η κυβέρνηση της Αργεντινής ανέστειλε την πρόσβαση στους τραπεζικούς λογαριασμούς. Οι ταραχές που

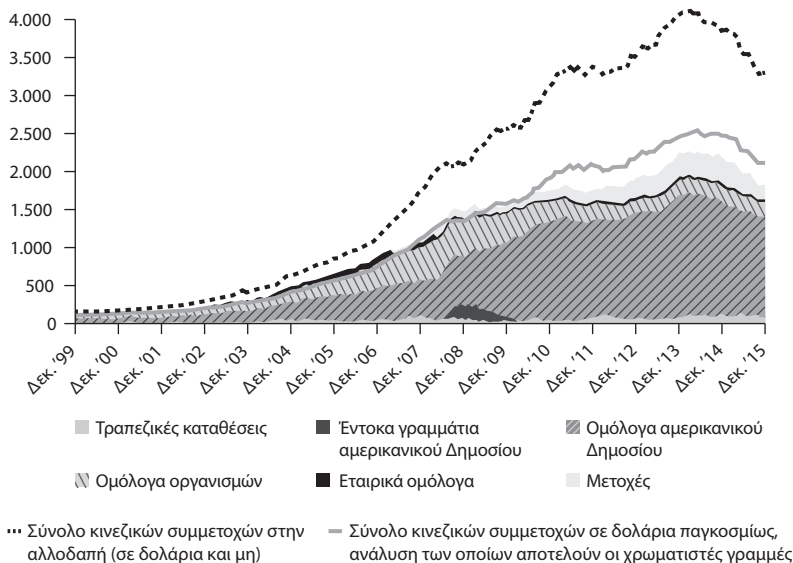
ξέσπασαν προκάλεσαν τον θάνατο 24 ανθρώπων, ενώ η κυβέρνηση κατέρρευσε. Στις 24 Δεκεμβρίου του 2001, η Αργεντινή ανακοίνωσε την αναστολή πληρωμών δημοσίου χρέους ύψους 144 δισ. δολαρίων, στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν οφειλές ύψους 93 δισ. δολαρίων προς ξένους πιστωτές. Η αξία του πέσο κατρακύλησε από το 1:1 στο 3:1 έναντι του δολαρίου, οδηγώντας στην πτώχευση όσους χρωστούσαν σε δολάρια. Η οικονομία υποχώρησε σε επίπεδα που είχε να δει από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα, περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού της Αργεντινής βρέθηκε κάτω από το όριο της φτώχειας.²⁵

Η Κίνα δεν είχε την πρόθεση να πέσει θύμα ενός απότομου σταματήματος αλλά ούτε και να βρεθεί στην ανάγκη για αμερικανική βοήθεια.²⁶ Προκειμένου να αντιστρέψει την ισορροπία του κινδύνου, όταν το Πεκίνο προχώρησε στην πρόσδεση του νομίσματός του διάλεξε μια πάρα πολύ χαμηλή ισοτιμία, αντί μιας πάρα πολύ υψηλής, κάτι που είχαν κάνει επίσης η Ιαπωνία και η Γερμανία τις δεκαετίες του 1950 και του 1960.²⁷ Αυτή ήταν η συνταγή για ανάπτυξη με εξαγωγικό προσανατολισμό, η οποία ωστόσο δημιουργούσε τις δικές της εντάσεις: η υποτίμηση του νομίσματος καθιστούσε τις εισαγωγές πιο ακριβές απ' ό,τι έπρεπε, υποβιβάζοντας το βιοτικό επίπεδο των Κινέζων. Όταν η φτωχή Κίνα διατηρούσε εμπορικό πλεόνασμα με τις Ηνωμένες Πολιτείες και αγόραζε αμερικανικά κρατικά ομόλογα, εξήγε κεφάλαια στην πλούσια Αμερική, χρηματοδοτώντας τους αμερικανούς καταναλωτές για να αγοράζουν τα προϊόντα των νέων τεράστιων εργοστασίων της. Επιπλέον, η διατήρηση τεχνητά χαμηλής ισοτιμίας πρόσδεσης αποτελούσε από μόνη της μια μάχη. Καθώς το εμπορικό πλεόνασμα της Κίνας με τις Ηνωμένες Πολιτείες εκτινασσόταν από τα 83 δισ. δολάρια το 2000 στα 227 δισ. δολάρια το 2009, για να διατηρηθεί η αξία του γιουάν σε χαμηλά επίπεδα η κεντρική τράπεζα της Κίνας ήταν αναγκασμένη να αγοράζει συνεχώς δολάρια και να πουλάει το νόμισμά της. Γι' αυτό και τύπωνε γιουάν. Υπό κανονικές συνθήκες, αυτό θα είχε προκαλέσει πληθωρισμό στο εσωτερικό της χώρας, εκμηδενίζοντας το όποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και πυροδοτώντας κοινωνική αναταραχή. Έτσι, προκειμένου να «αδρανοποιήσει» τα αποτελέσματα της παρέμβασής της, η Λαϊκή Τράπεζα της Κίνας υποχρέωσε όλες τις κινεζικές τράπεζες να διατηρούν μεγάλα και αυξανόμενα προληπτικά αποθέματα, αποσύροντας ουσιαστικά το νόμισμα από την κυκλοφορία. Επρόκειτο για μια ιδιαίτερα ανισόρροπη κατάσταση, η οποία είχε τη δυνατότητα να διατηρείται μόνο χάρη στην εξαιρετικά στενή σχέση ανάμεσα στο κινεζικό καθεστώς και την επιχειρηματική ελίτ, η οποία ήταν χτισμένη πάνω στην κοινή σχέση με το Κομμουνιστικό Κόμμα, τον εξαναγκασμό και το αμοιβαίο κέρδος. Οι κινεζικές επιχειρήσεις και οι ιδιοκτήτες τους, με άλλα λόγια οι αναδυόμενοι ολιγάρχες, αποκόμιζαν εντυπωσιακά κέρδη από μια τεράστια αναπτυξιακή έκρηξη με εξαγωγικό προσανατολισμό.²⁸ Οι κινέζοι αγρότες και εργαζόμενοι κυνηγούσαν το όνειρο της αστικής ευμάρειας. Στο μεταξύ, τα γιγαντιαία συναλλαγματικά αποθέματα του Πεκίνου αποτελούσαν την καλύτερη εγγύηση ότι, με τόσο μεγάλη αβεβαιότητα στην παγκόσμια οικονομία, σε περίπτωση κρίσης δεν θα ήταν η κινεζική κυριαρχία εκείνη που θα παραβιαζόταν.

Με την ισοτιμία λοιπόν τόσο πολλών νομισμάτων καθορισμένη σε σταθερά επίπεδα έναντι του δολαρίου, και χωρίς τη δυνατότητα προσαρμογής της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών μέσω υποτίμησης ή ανατίμησης, δεν αποτελούσε έκπληξη που η παγκόσμια οικονομία χαρακτηριζόταν από πόλωση ανάμεσα σε εξαγωγικές χώρες με εμπορικά πλεονάσματα και σε εισαγωγικές χώρες με εμπορικά ελλείμματα. Μόνο τους τρεις πρώτους μήνες του 2005 οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούσαν έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών —δηλαδή πλεόνασμα εξερχόμενων πληρωμών για συναλλαγές με αγαθά και υπηρεσίες, και εισοδημάτων από επενδύσεις— που προσέγγιζε τα 200 δισ. δολάρια. Στο σύνολο του έτους είχε φτάσει τα 792 δισ. δολάρια και έδειχνε σημάδια περαιτέρω επιδείνωσης μέσα στο 2006. Για τις χώρες που βρίσκονταν στην πλεονασματική πλευρά των «παγκόσμιων ανισορροπιών», τα λεγόμενα κρατικά επενδυτικά ταμεία (KET) μετατράπηκαν σε τεράστια αποθετήρια κεφαλαίου.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Peterson για τη Διεθνή Οικονομία, που έχει έδρα την Ουάσιγκτον, το 2007 τα κρατικά επενδυτικά ταμεία των αναδυόμενων αγορών είχαν ενεργητικό τουλάχιστον 2 τρισ. δολαρίων, πέρα από τα τρισεκατομμύρια των αποθεμάτων που τηρούσαν οι κεντρικές τράπεζές τους.²⁹ Η Saudi Arabian Monetary Authority διέθετε υψηλότατη ρευστότητα, όπως και τα ΚΕΤ της Νορβηγίας και της Σιγκαπούρης. Κάποια ΚΕΤ προέβαιναν σε ριζοκίνδυνες επενδύσεις σε

Συσώρευση συναλλαγματικών διαθεσίμων Κίνας (σε δισ. \$)

Σημείωση: Εκτιμήσεις προσαρμοσμένες με βάση τις βελγικές συμμετοχές και τις ροές του Ηνωμένου Βασιλείου.

Πηγή: Brad Setser, «How Many Treasuries Does China Still Own?», *Follow the Money* (ιστολόγιο), Council on Foreign Relations, 9 Ιουνίου 2016, <<https://on.cfr.org/3HH5dXf>>.

μετοχές. Η κινεζική State Administration of Foreign Exchange αναζητούσε ασφαλείς και προβλέψιμες αποδόσεις. Τα ασφαλή περιουσιακά στοιχεία που προτιμούσε ήταν μακροπρόθεσμα χρεόγραφα του αμερικανικού Δημοσίου και τίτλοι με την εγγύηση της αμερικανικής κυβέρνησης.

Οι ανισοροπίες προκαλούσαν ανησυχία, αλλά τουλάχιστον σε ό,τι αφορούσε τις πλεονασματικές χώρες προμήνυαν ότι το αρχικό σοκ σε περίπτωση κατάρρευσης θα το επωμιζόταν η άλλη πλευρά. Η χώρα που θα έβλεπε το νόμισμά της να χάνει την αξία του και τα επιτόκια να παίρνουν την ανιούσα, καθώς οι ξένοι επενδυτές θα εγκατέλειπαν τα αμερικανικά περιουσιακά στοιχεία, θα ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες, δηλαδή η πιο ελλειμματική οικονομία στον κόσμο. Αυτό ήταν το σενάριο που έκανε τον Όρζαγκ, τον Ρούμπιν και τον γερουσιαστή Ομπάμα να ανησυχούν τόσο πολύ. Και δεν ήταν οι μόνοι. Στο έγκυρο περιοδικό *Foreign Affairs* του Συμβουλίου Εξωτερικών Σχέσεων, ο Πήτερ Τζ. Πήτερσον, πρόεδρος του συμβουλίου, του Institute of International Economics και του Blackstone Private Equity Group, έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου για τα δίδυμα ελλείμματα της Αμερικής.³⁰ Οι οικονομολόγοι Νουριέλ Ρουμπίνι και Μπραντ Σέτσερ προειδοποίησαν ότι, σε περίπτωση που οι επενδυτές έχαναν την εμπιστοσύνη τους, οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδέχεται να βρεθούν αντιμέτωπες με μια πολύ απότομη πτώση της αξίας του δολαρίου και μια τεράστια άνοδο των επιτοκίων,³¹ εξέλιξη που θα μπορούσε κάλλιστα να οδηγήσει στη χειρότερη ύφεση μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.³² Και τότε η Αμερική δεν θα βυθιζόταν απλώς σε ύφεση, αλλά θα ταπεινωνόταν στα χέρια της ανερχόμενης δύναμης της Ασίας. Φυσικά, αν οι Ηνωμένες Πολιτείες εισέρχονταν σε περίοδο κρίσης, μαζί της θα υπέφερε και η Κίνα.³³ Ο Νάιαλ Φέργκιουσον και ο Μορίς Σουλάρικ επινόησαν τον όρο «Chimerica», για να περιγράψουν το σινο-αμερικανικό οικονομικό σύμπλεγμα.³⁴ Στην περίπτωση του Λάρρυ Σάμμερς, που μετά τη θητεία του στο Υπουργείο Οικονομικών είχε κάνει ένα αποτυχημένο πέραςμα ως πρόεδρος του Χάρβαρντ, η κατάσταση αυτή ξυπνούσε μνήμες της ψυχροπολεμικής ισορροπίας του τρόμου. Όπως εξηγούσε σε διαλέξεις του στην Ουάσιγκτον, στο επίκεντρο της παγκόσμιας οικονομίας βρισκόταν μια «ισορροπία χρηματοπιστωτικού τρόμου».³⁵ Η διαφορά ήταν ότι την εποχή του Ψυχρού Πολέμου το δυνατό χαρτί της Αμερικής ήταν η οικονομία· τώρα όμως, το ατού της ήταν απλώς η ελπίδα πως ήταν «πολύ μεγάλη» για να την αφήσει η Κίνα να πτωχεύσει, διάγνωση ασφαλώς ελάχιστα καθησυχαστική.

III

Η προφανής λύση για να αμβλυνθούν αυτές οι ανισοροπίες ήταν, όπως αξίωνε το Σχέδιο Χάμιλτον, η δημοσιονομική αυτοσυγκράτηση: μείωση του ομοσπονδιακού ελλείμματος, συμπίεση της εγχώριας ζήτησης, περιορισμός των εισαγωγών κινεζικών προϊόντων και κινεζικού χρήματος. Όμως η κυβέρνηση Μπους δεν φαινόταν να νοιάζεται. Το 2004, ο πρώην υπουργός Οικονομικών Πωλ Ο'Νηλ, ο οποίος είχε απομακρυνθεί από το υπουργικό συμβούλιο το 2002, δημοσίευσε το αποκαλυπτικό του

βιβλίο με θέμα τα πρώτα χρόνια της κυβέρνησης Μπους. Το βιβλίο περιλάμβανε ένα «μεζεδάκι» που έγινε έμμονη ιδέα στην κοινότητα των αρμοδίων χάραξης οικονομικής πολιτικής. Τον Νοέμβριο του 2002, ο Ο'Νηλ προσπάθησε να προειδοποιήσει τον αντιπρόεδρο Ντικ Τσένεϋ ότι τα αυξανόμενα «δημοσιονομικά ελλείμματα [...] συνιστούσαν απειλή για την οικονομία». Όμως ο Τσένεϋ τον έκοψε με το εξής σχόλιο: «Ξέρεις [...] ο Ρήγκαν απέδειξε ότι τα ελλείμματα δεν μετράνε». Οι ρεπουμπλικανοί είχαν κερδίσει τις ενδιάμεσες εκλογές για το Κογκρέσσο, με τις μειώσεις φόρων να αποτελούν το «υπεσχημένο» τους. Μέσα στον ίδιο μήνα ο Ο'Νηλ απομακρύνθηκε από τη θέση του.³⁶ Από τη σκοπιά των δημοκρατικών που απάρτιζαν τον κύκλο του Ρούμπιν, η απόφαση αυτή δεν μαρτυρούσε μόνο οικονομικό αναλφαβητισμό αλλά αποτελούσε και πολιτικό σκάνδαλο. Συνεχίζοντας το έργο του Τζωρτζ Μπους του πρεσβύτερου, είχαν καταβάλει πολύχρονη σκληρή προσπάθεια για να μειώσουν τα ελλείμματα του Ρήγκαν. Αν επικρατούσε η εκδοχή του ρεπουμπλικανισμού που πρόσβευε ο Τσένεϋ, τούτο θα υπέσκαπτε τα θεμέλια της εναλλαγής εξουσίας στο πλαίσιο του δικομματικού συστήματος της Αμερικής. Πώς θα μπορούσαν άραγε οι δημοκρατικοί να διεξαγάγουν υπεύθυνη «εθνική» οικονομική πολιτική, αν οι ρεπουμπλικανοί αντιμετώπιζαν την οικονομία ως πόρο που έπρεπε να αρμέγεται προς όφελος των προνομιούχων ψηφοφόρων τους; Όπως σχολίασε με λύπη ο Μπραντ Ντελόγκκ, αναπληρωτής υφυπουργός οικονομικής πολιτικής στο Υπουργείο Οικονομικών επί Κλίντον: «Ο Ρούμπιν κι όλοι εμείς οι υπόλοιποι πολεμήσαμε κινώντας γη και ουρανό για να αποκαταστήσουμε τη δημοσιονομική ισορροπία στο αμερικανικό Δημόσιο, προκειμένου να ενισχύσουμε τον ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης. Όπως όμως αποδείχθηκε [...] δώσαμε στον Τζωρτζ Γ. Μπους τη δυνατότητα να διεξαγάγει ταξικό πόλεμο από τα δεξιά: καταστήσαμε εφικτή την προσπάθειά του να αυξήσει την ανισότητα του εισοδήματος μετά τους φόρους».³⁷

Το ζήτημα ήταν πιεστικό, επειδή μετά τις κοσμοϊστορικές ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου του 2006 ο έλεγχος της Βουλής και της Γερουσίας άλλαξε χέρια. Σε μια ιστορική καμπή που μόνο μοιραία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, οι δημοκρατικοί θα είχαν τον έλεγχο του Κογκρέσσου κατά τη διάρκεια της μεγαλύτερης κρίσης του αμερικανικού καπιταλισμού μετά τη δεκαετία του 1930. Όμως αυτά θα συνέβαιναν στο μέλλον. Το 2006, το ζητούμενο ήταν κατά πόσον οι δημοκρατικοί, ως η νέα δύναμη στον Λόφο του Καπιτωλίου, θα έπρεπε για μία ακόμα φορά να αναλάβουν την ευθύνη για μείωση του ελλείμματος. Πολλοί στο κόμμα, ιδίως στην αριστερή του πτέρυγα, αναρωτιούνταν αν θα έπρεπε να επωμιστούν αυτό το βάρος.³⁸ Όπως παρατήρησε ένα κεντρικό στέλεχος: «Σε ό,τι αφορά τη δημοσιονομική ευθύνη, το ταγκό θέλει δύο. Και στον βαθμό που το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα δεν θέλει να χορέψει, οι δημοκρατικοί δεν έχουν την πολυτέλεια να αναλάβουν την αποκλειστική ευθύνη».³⁹ Ο καλύτερος τρόπος για να αποτραπεί μία ακόμα «επίθεση πώλωσης του πλούτου» από ένα ελεγχόμενο από ρεπουμπλικανούς Κογκρέσσο ίσως θα ήταν να δαπανηθούν τόσο πολλά για δημόσια έργα, για την πρόνοια και για δημιουργία θέσεων απασχόλησης, ώστε ακόμα και ένας ρεπουμπλικανός να μην διανοηθεί καν να προσθέσει σε αυτά και μειώσεις φόρων. Όπως διαπίστωσε μοιρολατρικά ο Ντελόγκκ, «οι

δημοσιονομικές πολιτικές δημιουργίας πλεονασμάτων που καθιέρωσαν ο Ρόμπερτ Ρούμπιν και οι συν αυτώ επί κυβέρνησης Κλίντον θα είχαν ωφελήσει πολύ την Αμερική, αν η κυβέρνηση Κλίντον είχε έναν κανονικό διάδοχο. Ποια είναι όμως η ορθή δημοσιονομική πολιτική που θα πρέπει να ακολουθήσει μια μελλοντική κυβέρνηση δημοκρατικών, όταν δεν υφίσταται η παραμικρή εγγύηση ότι οι όποιοι ρεπουμπλικανοί διάδοχοί τους θα είναι ποτέ ξανά “κανονικοί”;»⁴⁰

Με δεδομένο αυτό το δίλημμα, τα σενάρια καταστροφής που επικαλούνταν οι Όρζαγκ και Ρούμπιν αποκτούν διαφορετικό νόημα. Σχετίζονταν τόσο με τον έλεγχο της ιεράρχησης προτεραιοτήτων στο εσωτερικό του Δημοκρατικού Κόμματος όσο και με τον προσεταιρισμό των ρεπουμπλικανών. Αν όλα όσα διακυβεύονταν στο πλαίσιο της μάχης για το έλλειμμα δεν ήταν παρά μία ποσοστιαία μονάδα οικονομικής μεγέθυνσης εδώ ή εκεί, γιατί οι δημοκρατικοί να μην βάλουν πρώτα τις κομματικές τους προτεραιότητες; Αν όμως ελλόχευε ο κίνδυνος μιας καταστροφής τύπου Βαϊμάρης, δίχως άλλο η αριστερή πτέρυγα των δημοκρατικών θα συμμορφωνόταν και θα έδινε προτεραιότητα στο συμμάζεμα του προϋπολογισμού.

Λαμβάνοντας υπόψη το πολιτικό αδιέξοδο σχετικά με τη δημοσιονομική πολιτική και τις προφανείς ανισορροπίες της οικονομίας των ΗΠΑ, οι άλλοι παράγοντες που ίσως θα περίμενε κανείς να αναλάβουν δράση ήταν οι πανίσχυροι φύλακες του Ομοσπονδιακού Αποθεματικού Συστήματος. Υπό την προεδρία αρχικά του Πωλ Βόλκερ (1979-1987) και έπειτα του Άλαν Γκρήνσπαν (1987-2006), το κύρος της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ είχε φτάσει στα ύψη. Σε ό,τι αφορούσε την εγκυρότητα και την ακλόνητη θέση της στη δομή της αμερικανικής κυβέρνησης, η Fed είχε φτάσει να είναι αντάξια του μηχανισμού ασφαλείας των ΗΠΑ.⁴¹ Η ειρωνεία ωστόσο ήταν ότι όσο ενισχύονταν η φήμη και το κύρος της τόσο φαινόταν να χάνει την αποτελεσματικότητά του το βασικό μέσο άσκησης της πολιτικής της. Το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο που καθόριζε η Fed δεν φαινόταν πλέον να δίνει τον ρυθμό για την υπόλοιπη οικονομία.

Μετά την κατάρρευση των εταιρειών dot-com, ο Γκρήνσπαν είχε μειώσει τα επιτόκια στο 3,5%. Ύστερα από τις επιθέσεις της 11/9, τα επιτόκια μειώθηκαν εκ νέου, φθάνοντας το καλοκαίρι του 2003 στο 1%. Από το 2004 και έπειτα η Fed άρχισε να τα αυξάνει. Έχοντας να αντιμετωπίσει το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ και τη ραγδαία οικονομική άνθηση στο εσωτερικό της χώρας, αυτή επρόκειτο να είναι η καθιερωμένη συνταγή, που προβλεπόταν να οδηγήσει σε αύξηση της ιδιωτικής αποταμίευσης και περιορισμό των επενδύσεων.⁴² Προς απογοήτευση όμως της Fed, τα αποτελέσματα ήταν πενιχρά. Ακόμα μεγαλύτερη εντύπωση προκαλούσε το γεγονός ότι, καθώς η Fed αύξανε τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια, τα επιτόκια στις αγορές μακροπρόθεσμων ομολόγων δεν ανταποκρίνονταν. Υπήρχαν πάρα πολλοί αγοραστές τους που ωθούσαν τις τιμές προς τα πάνω και τις αποδόσεις προς τα κάτω. Ούτε αυτό όμως θα αποτελεί έκπληξη.⁴³ Διατηρώντας σταθερές τις ισοτιμίες των νομισμάτων τους έναντι του δολαρίου, πολλοί από τους εμπορικούς εταίρους της Αμερικής δεν απέτρεπαν απλώς την τυχόν πτωτική κίνηση του δολαρίου, που θα μπορούσε να αποκαταστήσει την ανταγωνιστικότητα των ΗΠΑ, αλλά

και την άνοδο της αξίας του αμερικανικού νομίσματος, η οποία φυσιολογικά θα ακολουθούσε μια αύξηση των επιτοκίων. Με εκ των πραγμάτων σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, μια αύξηση επιτοκίων δεν θα επέφερε μείωση της προσφοράς πιστώσεων. Είχε μάλιστα το αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή έκανε πιο ελκυστικές τις επενδύσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες, προσελκύνοντας μεγαλύτερες ροές κεφαλαίων από το εξωτερικό.

Η Fed βρέθηκε εγκλωβισμένη ανάμεσα στην ακλόνητη απόφαση της Κίνας να διατηρήσει σταθερή την ισοτιμία του νομίσματός της και την άρνηση του Κογκρέσσου να μειώσει το δημοσιονομικό έλλειμμα των ΗΠΑ. Η ανισόρροπη αναπτυξιακή πορεία της Κίνας δημιουργούσε πλεόνασμα αποταμιεύσεων, το οποίο έπρεπε να επενδυθεί στο εξωτερικό. Τα ομόλογα του αμερικανικού Δημοσίου με βαθμολογία AAA αποτελούσαν το προτιμητέο αποθεματικό στοιχείο ενεργητικού. Από τα πρώτα που συνεισέφερε στη δημόσια συζήτηση περί χάραξης πολιτικής ο οικονομολόγος του Πρίνστον Μπεν Μπερνάνκε ως νεοδιορισμένο μέλος του ΔΣ της Fed ήταν η επινόηση του όρου «παγκόσμια υπεραφθονία αποταμιεύσεων», προκειμένου να περιγραφεί η συγκεκριμένη κατάσταση, όπου το κύριο μέσο άσκησης πολιτικής της κεντρικής τράπεζας έπαυε να επηρεάζει την οικονομία.⁴⁴ Η διαθεσιμότητα χρηματοδοτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό ανέτρεπε κάθε προσπάθεια της Fed να αυξήσει τα επιτόκια. Ταυτόχρονα ελάφρυνε τις πιέσεις που δεχόταν το Κογκρέσσο για εφαρμογή αυστηρότερης δημοσιονομικής πολιτικής. Η αύξηση των εισροών κεφαλαίου συμπιέζε τα αμερικανικά επιτόκια, τροφοδοτώντας την ανοδική κίνηση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας και απορροφώντας εισαγωγές, κυρίως από την Κίνα. Χωρίς όμως μια αλλαγή στάσης από την πλευρά του Κογκρέσσου ή μια γενική απελευθέρωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, η Fed δεν μπορούσε να κάνει πολλά. Αυτή ήταν η αμφιλεγόμενη κληρονομιά που βρήκε ο Μπερνάνκε όταν την 1η Φεβρουαρίου του 2006 πήρε τη σκυτάλη ως πρόεδρος της Fed.

Ο νηφάλιος και μικρόσωμος Μπερνάνκε σύντομα θα καταλάμβανε τεράστια θέση στην παγκόσμια οικονομική ιστορία. Θα αποδεικνυόταν μια ασυνήθιστη —πλην όμως εξαιρετικά σημαντική— περίπτωση της δυνατότητας να «αντληθούν διδάγματα από την ιστορία». Τον Νοέμβριο του 2002, στον εορτασμό των γενεθλίων του Μίλτον Φρήντμαν και της Άννας Σβαρτς, οι οποίοι από κοινού έγραψαν το μνημειώδες έργο *Νομισματική ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών* [*Monetary History of the United States*] που αποτέλεσε τη βίβλο του μονεταρισμού, ο Μπερνάνκε έδωσε την εξής υπόσχεση: «Θα ήθελα να πω τα εξής στον Μίλτον και την Άννα: Έχετε δίκιο σε ό,τι αφορά τη Μεγάλη Οικονομική Κρίση. Εμείς την προκαλέσαμε, και λυπούμαστε πολύ γι' αυτό. Αλλά, χάρη σε σας, δεν θα το ξανακάνουμε».⁴⁵ Με δεδομένη τη σύνδεση μονεταρισμού και καταπολέμησης του πληθωρισμού που είχε σφυρηλατηθεί τη δεκαετία του 1970, θα μπορούσε κανείς εύκολα να μπερδέψει την υπόσχεση του Μπερνάνκε με την τυπική δέσμευση ενός κεντρικού τραπεζίτη να διατηρήσει τη σταθερότητα των τιμών. Ο Μπερνάνκε *όντως* δεσμευόταν να διατηρήσει σταθερές τις τιμές, η υπόσχεσή του όμως αφορούσε την αποτροπή του αποπληθωρισμού και όχι του πληθωρισμού. Το δίδαγμα της δεκαετίας του 1930 ήταν ότι η Fed οφείλει να

ενεργεί άμεσα, όχι μόνο για να αποτρέπει την υπέρμετρη επέκταση της προσφοράς χρήματος, αλλά και για να μην αφήνει τις τραπεζικές πτωχεύσεις να προκαλούν την απότομη συρρίκνωση της.⁴⁶ Επί των ημερών του Μπερνάνκε δεν θα υπήρχε αποπληθωρισμός. Τούτη η σταθερή απόφαση, την οποία στήριζε ο νέος πρόεδρος της Fed και συμμεριζόταν καθολικά το κατεστημένο των αρμοδίων χάραξης πολιτικής στις ΗΠΑ, θα καθόριζε την αντίδραση της νομισματικής πολιτικής στην κρίση. Στην πορεία ο Μπερνάνκε θα επαναπροσδιόριζε το τι μπορεί να κάνει μια κεντρική τράπεζα ως φορέας σύγχρονης διακυβέρνησης. Με δεδομένη τη βαρύτητα αυτής της εκ των υστέρων γνώσης, εύκολα ξεχνάμε το πόσο αδιάφορος είχε φανεί τότε ο διορισμός του. Επρόκειτο για μια ασφαλή επιλογή, για έναν αξιόπιστο μετριοπαθή ρεπουμπλικανό χωρίς υπερτροφικό εγώ. Από πολιτική σκοπιά, ήταν πάνω απ' όλα γνωστός για την πεποίθησή του ότι ο καλύτερος τρόπος για να διαγωνιστεί η εποχή της μεγάλης εξομάλυνσης, κατά την οποία οι διακυμάνσεις τόσο της ανεργίας όσο και του πληθωρισμού θα ήταν μικρότερες από οποτεδήποτε άλλοτε, ήταν μια βασισμένη σε κανόνες προσέγγιση της διαδικασίας χάραξης πολιτικής, την οποία περιέγραφε ως «διακριτική ευχέρεια υπό περιορισμούς».⁴⁷

Ως οικονομολόγος που είχε εντυφήσει στην καταστροφική ιστορία του «χρυσού κανόνα» των δεκαετιών του 1920 και του 1930, ο Μπερνάνκε γνώριζε πάρα πολύ καλά τους κινδύνους που έκρυβε ένα ετεροβαρές σύστημα σταθερών ισοτιμιών, ενώ ήταν ιδιαίτερα επικριτικός σε ό,τι αφορούσε τη συναλλαγματική πολιτική της Κίνας.⁴⁸ Όμως οι σχέσεις μεταξύ κεντρικών τραπεζιτών είθισται να είναι κόσμιες. Έτσι, η Fed δεν επρόκειτο να επιπλήξει τους Κινέζους για τη συναλλαγματική τους πολιτική. Δεν ίσχυε όμως το ίδιο για το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ ή για το Κογκρέσσο, από το οποίο στις αρχές της δεκαετίας του 2000 άρχισαν να περνούν δεκάδες νομοσχέδια που κατηγορούσαν την Κίνα για χειραγώγηση του νομίσματος της κατά παράβαση των κανονισμών του ΠΟΕ και τα οποία απαιτούσαν επιβολή κυρώσεων. Αυτές οι πρωτοβουλίες ήταν που έσπειραν σε κύκλους όπως το Σχέδιο Χάμιλτον φόβους περί «λαϊκιστικού προστατευτισμού». Τον Ιούλιο του 2005, η Κίνα άρχισε να επιτρέπει μια βραδεία ανατίμηση του νομίσματός της, προκειμένου να ελαφρύνει τις πιέσεις προς την οικονομία των ΗΠΑ. Στην πορεία, η διαδικασία αυτή θα οδηγούσε σε μια ανατίμηση της τάξεως του 23%, η οποία όμως ήταν οδυνηρά αργή.

Κάποιοι στην Ουάσιγκτον τάσσονταν υπέρ της ενεργοποίησης του ΔΝΤ, προκειμένου να επισπευθεί η όλη διαδικασία. Γιατί άραγε ο επιτηρητής του παγκόσμιου νομισματικού συστήματος δεν ζητούσε από την Κίνα να κάνει κάτι για την ανισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών της; Τον Σεπτέμβριο του 2005, ο υφυπουργός Οικονομικών Τιμ Άνταμς δήλωσε, στο πλαίσιο μιας ομιλίας του στην οποία δόθηκε μεγάλη δημοσιότητα, ότι το ΔΝΤ φαινόταν να έχει «αποκοιμηθεί στο τιμόνι».⁴⁹ Όμως η προαγωγή του ΔΝΤ σε ρόλο διαιτητή είχε σοβαρές επιπτώσεις. Όπως ήταν αναμενόμενο, η Κίνα δεν επρόκειτο να δεχθεί συμβουλές από το ΔΝΤ, προτού η ίδια αποκτήσει εκπροσώπηση στο διοικητικό του συμβούλιο ανάλογη με το μέγεθός της. Επιπλέον, το Πεκίνο θα ζητούσε η επιτήρηση του ΔΝΤ να ισχύει και για

τις Ηνωμένες Πολιτείες, απαίτηση που θα ήταν μάλλον απίθανο να αρέσει σε έναν ρεπουμπλικανικό Λευκό Οίκο.⁵⁰ Με εξαίρεση κάποιες προσαρμογές που εκπορευόνταν από τις αγορές ή τη διεθνή εποπτεία, η διαχείριση της ισορροπίας του «χρηματοπιστωτικού τρόμου» γινόταν διά της διπλωματικής οδού στις συνόδους κορυφής, όπως την εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Και δεν ήταν τυχαίο ότι ο πρόεδρος Μπους επέλεξε για τελευταίο στη θητεία του υπουργό Οικονομικών τον Χανκ Πόλσον. Ο Πόλσον, όπως και ο Ρούμπιν, ανέλαβε καθήκοντα στο Υπουργείο Οικονομικών προερχόμενος από τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου της Goldman Sachs. Όμως, πέρα από τα διαπιστευτήριά του ως στελέχους της επενδυτικής τραπεζικής, ο Πόλσον ήταν ιδανικός για τη δουλειά λόγω της φήμης του ως πεπειραμένου στις σινοαμερικανικές σχέσεις. Του άρεσε να καυχιέται ότι μετά τη σφαγή στην Πλατεία Τιενανμέν είχε επισκεφθεί την Κίνα εβδομήντα φορές.⁵¹ Επίσης, δεν ένωθε ιδιαίτερη συμπάθεια για πολυμερείς θεσμούς όπως το ΔΝΤ· αντιθέτως, προτιμούσε τον διμερή διάλογο — αυτό που κάποιοι είχαν αρχίσει να αποκαλούν «μορφότυπο G2».⁵² Μία από τις πρώτες κινήσεις του Πόλσον ήταν να ξεκινήσει έναν Στρατηγικό Οικονομικό Διάλογο μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, στον οποίο τέθηκε ο ίδιος επικεφαλής της αμερικανικής πλευράς.⁵³

IV

Το φθινόπωρο του 2007, και ενώ στον ορίζοντα διαγραφόταν απειλητική μια αρκετά διαφορετική κρίση, στο επίκεντρο της προσοχής εξακολουθούσε να βρίσκεται το δολάριο. Ο *Economist* προειδοποιούσε για «Πανικό του δολαρίου».⁵⁴ Το γερμανικό περιοδικό *Spiegel* έκανε λόγο για «Περλ Χάρμπορ δίχως πόλεμο». Ο Μπιλ Γκρος, το μεγάλο αφεντικό στην κολοσσιαία εταιρεία διαχείρισης ομολόγων PIMCO, λέγεται πως πωλούσε περιουσιακά στοιχεία εκφρασμένα σε δολάρια, όπως και ο δισεκατομμυριούχος επενδυτής Ουώρρεν Μπάφφετ. Τον Νοέμβριο του 2007, ο ειδησεογραφικός οργανισμός Bloomberg ανέφερε ότι το υψηλότερο αμειβόμενο μοντέλο στον κόσμο, η βραζιλιάνα Ζιζέλ, είχε απαιτήσει από την Procter & Gamble να πληρωθεί σε ευρώ για να προωθήσει τα προϊόντα της Pantene. Με καθαρή περιουσία που ξεπερνούσε τα 300 εκατομμύρια δολάρια, η Ζιζέλ δεν είχε την πολυτέλεια να αγνοεί το κλίμα που επικρατούσε στις αγορές συναλλάγματος. Την ίδια στιγμή, ο σταρ της χιπ-χοπ Jay Z φυλλομετρούσε χαρτονομίσματα του ευρώ σε βίντεο-κλιπ στο MTV.

Αν το ευρώ ήταν το νέο μέσο επίδειξης, μήπως το δολάριο επρόκειτο πράγματι να γίνει ντεμοντέ; Το καλοκαίρι του 2007, έναν χρόνο προτού του απονεμηθεί το Βραβείο Nobel, ο Πωλ Κρούγκμαν σκιαγράφησε τη λογική μιας κατάστασης στην οποία οι ξένοι επενδυτές θα συνειδητοποιούσαν ξαφνικά πως το δολάριο δεν στηριζόταν σε τίποτε άλλο εκτός από τις αγορές που πραγματοποιούσαν οι ίδιοι.⁵⁵ Χρησιμοποίησε μάλιστα ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τον πασίγνωστο ήρωα κινουμένων σχεδίων Γουίλι το κογιότ. Όπως ο συγκεκριμένος ήρωας μένει αιωρούμενος στον αέρα κινώντας μανιασμένα τα πόδια του σαν έλικες, έτσι και το δολάριο κρεμόταν πάνω από έναν γκρεμό. Ήταν ανακουφιστικό, διαβεβαίωνε ο Κρούγκμαν τους

αναγνώστες του, ότι τα χρέη της Αμερικής ήταν στην πλειονότητά τους εκφρασμένα στο δικό της νόμισμα, που σήμαινε ότι ο αντίκτυπος της κατάρρευσης του δολαρίου θα μετριαζόταν, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στην Αργεντινή. Αν όμως η Fed εξαναγκαζόταν ξαφνικά να αυξήσει τα επιτόκια, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αντιμετώπιζαν έντονη συρρίκνωση της οικονομικής τους δραστηριότητας. «Αυτό», κατέληγε ο Κρούγκμαν, «δεν θα είναι ευχάριστο».

Οι άριστοι και οι ευφυέστεροι της αμερικανικής οικονομικής πολιτικής δεν είχαν άδικο που ανησυχούσαν για την ανισορροπία μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. Και τούτο διότι, αν αυτή διογκωνόταν, θα απέβαινε ολέθρια. Δέκα χρόνια μετά, το ίδιο σενάριο εξακολουθεί να επικρέμαται πάνω από την παγκόσμια οικονομία. Η απειλή της κρίσης περιορίστηκε το 2008, επειδή αφενός και στις δύο πλευρές διακυβευόνταν ισχυρά συμφέροντα και αφετέρου αντιμετωπίστηκε ως ζήτημα υψίστης προτεραιότητας τόσο από την Ουάσιγκτον όσο και από το Πεκίνο. Εξ αρχής οι σινο-αμερικανικές χρηματοπιστωτικές σχέσεις ήταν σαφώς πολιτικοποιημένες και αντιμετωπιζόνταν ως ζήτημα διπλωματίας μεταξύ μεγάλων δυνάμεων. Κανείς δεν είχε την ψευδαίσθηση ότι επρόκειτο για μια σχέση ελεύθερης αγοράς, ένα ζήτημα «business as usual». Όποτε ο Πόλσον ανησυχούσε για τυχόν ξεπούλημα δολαρίων από την πλευρά της Κίνας, ήξερε σε ποιον να τηλεφωνήσει στο Πεκίνο. Ο παραλληλισμός με τον Ψυχρό Πόλεμο, τον οποίο έκανε ο Λάρρυ Σάμμερς, αποδείχθηκε πιο εύστοχος απ' ό,τι κι ο ίδιος θα συνειδητοποιούσε. Η ισορροπία του χρηματοπιστωτικού τρόμου άντεξε.⁵⁶ Στο μεταξύ όμως γινόταν ολοένα και πιο ξεκάθαρο ότι η αμερικανική ελίτ χάραξης πολιτικής είχε εστιάσει την προσοχή της, όπως θα έλεγε ο Μπράντφορντ Ντελόνγκ, στη «λάθος κρίση».⁵⁷ Η κρίση που θα είναι πάντα συνδεδεμένη με το 2008 δεν ήταν μια κρίση αμερικανικού δημόσιου χρέους, την οποία προκάλεσαν οι Κινέζοι με ένα μαζικό ξεπούλημα, αλλά μια κρίση γέννημα-θρέμμα του Δυτικού καπιταλισμού — μια κατάρρευση της Ουώλ Στρητ, που προκλήθηκε από τοξικά τιτλοποιημένα ενυπόθηκα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης και η οποία απείλησε να συμπαρασύρει την Ευρώπη.